

ทำบุญพื้นฐาน

คือ

ทำหม้อบ้านให้เป็นรมณีย์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

มงคลวารอายุ ๖๐ ปี

นายแพทย์ไชยรัตน์ เพิ่มพิกุล

๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

ทำบุญพื้นฐาน คือ ทำหม้อบ้านให้เป็นรมณีย์

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 978-616-7053-50-9

พิมพ์ครั้งแรก - พฤษภาคม ๒๕๖๒ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

- มงคลวารอายุ ๖๐ ปี นายแพทย์ไชยรัตน์ เพิ่มพิกุล
๒๘ มีนาคม ๒๕๖๒

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุกทิวโร)

ที่พิมพ์:

อนุโมทนา

ปีนี้ ณ วันที่ ๒๘ มีนาคม นายแพทย์ไชยรัตน์ เพิ่มพิกุล มีอายุเต็ม ๖๐ ปี ครบ ๕ รอบ วันเกิดของคุณหมอในปีนี้ ตามประเพณีนิยมถือว่าเป็นมงคลวารพิเศษ อาดา-อาผา คือ คุณกานดา อารยางกูร และคุณบุบผา คณิตกุล ประรภาว่ ตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมา คุณหมอไชยรัตน์ ทั้งที่มีภารกิจมากมายในตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งทำให้มีเวลาน้อยนักแล้ว ได้ติดตามดูแลผู้เจ็บไข้ทั่วไป ตั้งแต่ลงบ้านาอาญาติพี่น้องคนรอบตัว ตลอดถึงพระภิกษุเถรานุเถระทั้งหลาย รวมทั้งหลวงอาอีกด้วยความเอาใจใส่มีน้ำใจอย่างยิ่ง พุดสั้นๆ ง่ายๆ ว่าได้ทำบุญไว้มากมาย เมื่อถึงโอกาสนี้ อาทั้งสองจึงคิดจะพิมพ์หนังสือธรรมแจกเป็นการอนุโมทนาบุญและอวยพรด้วยบุญกุศริยาแห่งธรรมทาน พร้อมทั้งถือว่าเป็นการทำบุญร่วมกับคุณหมอไชยรัตน์ด้วย โดยตกลงพิมพ์หนังสือธรรมเรื่อง **ทำบุญพื้นฐาน คือทำหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์**

หนังสือ **ทำบุญพื้นฐาน คือทำหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์** นี้ แม้จะเป็นหนังสือเล่มน้อย แต่มุ่งแสดงธรรมที่สำคัญในขั้นพื้นฐาน อันควรจะเน้นสำหรับประชาชน เฉพาะอย่างยิ่งในยามที่พึงต้องการในปัจจุบัน จึงขออนุโมทนามากัลยาณฉันทะในการเผยแพร่ธรรมครั้งนี้

ขอคุณพระรัตนตรัย อภิบาลอวยชัยให้เจ้าของมงคลวารเจริญด้วยปีติปราโมทย์ในธรรม กับทั้งครอบครัว และมวลญาติมิตร จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย พร้อมด้วยเกษมศานต์สิริสวัสดิ์ ยั่งยืนนานตลอดไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต)

๒๖ เมษายน ๒๕๖๒

สารบัญ

อนุโมทนา

ก

ทำบุญพื้นฐาน:

คือทำหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์

๑

บุญกรนุ้ม ชื่อนายมณะ

๑

เรียกหาฉันทะ บอกรนุ้มมณะให้รีบกลับมา

๙

ผนวก: เกณฑ์ต่ำสุดของถิ่นรมณีย์

๒๕

ทำบุญพื้นฐาน

คือ

ทำหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์

~๐~

บุญกรหมู่บ้าน ชื่อนายมณะ

นานมาแล้ว ที่หมู่บ้านชื่อว่ามัจฉคาม ขณะที่ชาวหมู่บ้านทำงานกันอยู่ที่บริเวณกลางหมู่บ้าน หมู่มน้อยมฆมาณพก็เป็นคนหนึ่งซึ่งไปทำงานที่นั่น

ที่นี่ ในที่ที่ตัวเองทำงานนั้น หมู่มนณะมีแรงใจอยากให้ที่นั่นเป็นที่ที่ดี เป็นที่เหมาะที่จะทำงานได้ดี พุดสั้นๆ ว่ามีฉันทะ คืออยากทำที่ทำงานนั้นให้เป็นที่สะอาดเรียบร้อย ไม่มีขยะ ไม่มีของรกรุงรัง แล้วก็เรียบร้อย มีบรรยากาศดี ดังนั้นหมู่มนณะก็ปิดกวาดชำระสะสางในเขตในบริเวณที่ทำงานของตัวเอง อะไรที่ซรุขระก็ทำให้ราบเรียบ คือทำให้เป็นรมณีย์ ที่น่าสดชื่นรื่นรมย์ แล้วก็ทำงานของตัวเองไป ทำงานแล้วก็พักอยู่

แต่ที่นี้ก็มีคนอื่นมาเห็นที่นั่นแล้วชอบใจ เอาแขนกันเขาให้พ้นไปแล้ว เข้าไปพักที่นั่นเสียเอง มฆมาณพต้องออกไป ก็ไม่โกรธ แต่ไปชำระทำความสะอาดที่จุดอื่น ทำที่ใหม่ให้เป็นรมณีย์แล้วย้ายไปทำงานที่นั่น

มฆะยังถูกคนอื่นแย่งเอาที่นั่นไปอีก
เขาไม่โกรธ ก็ย้ายไปทำที่อื่นต่อๆ ไป
ขยายไปเรื่อยๆ

พร้อมๆ กับคิดว่า คนเหล่านี้ได้รับ
ความสุขก็ดีแล้ว เขามีความสุขด้วยการ
กระทำของเรา การกระทำของเรานั้นก็
ต้องเป็นกรรมที่เป็น “บุญ” ...

แล้วก็มีคนอื่นอีกมาเอาแขนผลักเขาออกมาจากที่นั่นแล้วเข้าไปใช้ที่นั่นแทน มฆมาณพก็ไม่โกรธ แต่ย้ายไปจัดทำที่อื่นให้เป็นรมณีย์อย่างนั้นอีก

มฆะยังถูกคนอื่นแย่งเอาที่นั่นไปอีก เขาไม่โกรธ ก็ย้ายไปทำที่อื่นต่อไปเรื่อยๆ ไป ขยายไปเรื่อยๆ พร้อมกับคิดว่า คนเหล่านี้ได้รับความสุขที่ดีแล้ว เขามีความสุขด้วยการกระทำของเรา การกระทำของเรานั้นก็ต้องเป็นกรรมที่เป็น “บุญ” ซึ่งจะให้ความสุขแก่เราด้วย

วันรุ่งขึ้น มฆะถือจอบไปขุดแต่งบริเวณลานหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์ ชาวบ้านทั้งผู้เด็กผู้ใหญ่ก็ได้ไปนั่งพัก ที่ไหนคนมาชุมนุมกัน อย่างกลางหมู่บ้าน มฆะก็กวาดชำระทำสถานที่นั้นให้สะอาดเป็นรมณีย์ จัดที่ทางบริเวณให้สะดวกสบายแก่บรรดาผู้คน ถือว่าเป็นการให้ความสุขแก่มหาชน เมื่อถึงฤดูหนาว เขาก็ก่อไฟให้ ในฤดูร้อน ก็จัดน้ำให้

ต่อมา หมู่มฆะซึ่งมีฉันทะอยู่กับตัว ก็คิดว่า ที่รมณีย์ ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของทุกคน ไม่มีใครไม่ชอบที่รมณีย์ ในขั้นต่อไปนี้ เราควรทำถนนหนทางให้ราบเรียบ แล้วก็แบกถือมีดขวานจอบเสียม ออกจากบ้านแต่เช้าตรู่ เทียวไปจัดแต่งถนนหนทาง ตัดรานกิ่งไม้ที่เกะกะกีดขวาง

เมื่องานที่ต้องทำมากขึ้น ก็ต้องทำทุกวันๆ เป็นเหตุให้กลับบ้านค่ำมืด วันหนึ่ง หมู่บ้านใกล้เจอบา ถามว่าไปทำอะไรมา เขาก็ตอบว่า ไปทำบุญ ชำระทางสวรรค์ หมู่คนนั้นบอกว่าเขาเป็นเพื่อนร่วมทำบุญด้วย ตั้งแต่นั้นก็กลายเป็นคณะบุญกร คือคณะนักทำบุญ อย่างที่เวลานี้เรียกกันว่าจิตอาสา มี ๒ คน

จากนั้นก็ยังมีหนุ่มอื่นอีกเห็นเขาทั้งสองแล้ว ถ้ามองอย่างนั้น พอทราบแล้ว ก็เป็นสหายร่วมด้วย ต่อมาก็มีผู้สนใจเห็นตาม เข้าร่วมทำบุญเพิ่มขึ้นทีละคนสองคน จนพวกคนหนุ่มในหมู่บ้านเข้าร่วมกับเขาเป็นกลุ่มใหญ่ถึง ๓๓ คน

กลุ่มบุญกร ๓๓ คนนี้ คอยเที่ยวดูแลร่วมกัน *ทำงานบุญ (บุญกรรม)* บำเพ็ญประโยชน์แบบนี้เป็นประจำ นอกจากพัฒนาทางเข้าออกหมู่บ้านแล้ว ก็สร้างศาลาที่สี่แยก ขุดสระน้ำ ทำสะพาน ขยายงานออกไปๆ

ตัวหนุ่มมฆะเอง ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มบุญกรนี้ เมื่อได้รับความนับถือเชื่อถือฟุ้งมากขึ้น ก็ได้แนะนำชักชวนบรรดาชาวบ้านให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันกัน และถือศีล ๕ เว้นการเบียดเบียน ละเลิกสิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย เช่น สุรายาเสพติด และการพนัน จนชาวบ้านอวยทานรักษาศีลกันทั้งหมู่บ้าน

รวมแล้ว บุญกร คือ นักทำบุญ ก็ทำงานจัดสรรสถานที่ทำบ้านทำหมู่บ้านให้สะอาดเรียบร้อย ให้เป็นที่อยู่ที่ทำงานทำการ พบปะสังสรรค์กันได้ดีด้วยดี ไปจัดทำถนนหนทางให้คนสัญจรกันได้คล่องสบายปลอดภัย ขุดบ่อขุดสระน้ำ สร้างสะพาน ปลูกสวน ปลูกป่า ให้เป็นรมณีย์ ทำหมู่บ้านชุมชนให้อยู่กันดี ให้ชาวบ้านเอาใจใส่ดูแลกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ร่วมช่วยงานการ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน มีความพร้อมเพรียงสามัคคี นี่คือนุญขั้นพื้นฐาน

บุญนี้เป็นคำเดิมที่คลุมความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต ในขั้นพื้นฐาน มันเป็นคุณภาพชีวิตเบื้องต้น แล้วก็คุณภาพของคนลึกเข้าไป ถ้าทำบุญพื้นฐานให้คนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นแล้ว เขาก็จะเจริญงอกงามในการทำบุญที่สูงยิ่งขึ้นไปได้ง่าย

กลุ่มหนุ่มนักทำบุญ มีมิดพำจอบเสียมเป็นต้นประจำมือ ได้ทำหนทางให้ราบเรียบกว้างไกลออกไปเป็นโยชน์ๆ

ฝ่ายนายบ้านได้เห็นหนุ่มคณะนี้เที่ยวทำงานอย่างนั้น ก็ไม่พอใจ

นายบ้านนั้นมองว่า ก่อนนั้น เมื่อพวกชาวบ้านยังตีมสุธา ยิงนกตกปลาล่าสัตว์ เป็นต้น ตนก็มีรายได้จากค่าตุ้มสุธา และ เก็บส่วย เป็นต้น แต่พอชาวบ้านหันมาเป็นบุญกร พวกนักทำบุญ ตามหนุ่มมณะกัน รายได้นั้นก็หายไป จึงคิดว่าจะต้องขัดขวาง

แล้วก็ให้เรียกหนุ่มพวกนั้นมาถามว่า “พวกแกเที่ยวทำอะไรกัน?”

หนุ่มคณะนักทำบุญตอบว่า “ทำทางสวรรค์ ขอรับ”

นายบ้านบอกว่า “พวกแกนี้อยู่บ้านอยู่เรือน ไม่ควรทำอย่างนั้น ควรออกไปยิงนกตกปลาล่าเนื้อเอามากินกัน และ ทำสุธาตีมให้สบายใจ แล้วจะทำการงานโน่นนี่อะไร ก็ทำกันไป”

มณะกับพวกคัดค้าน ไม่ทำตามคำของนายบ้าน ถึงจะถูก ว่ากล่าวซ้ำๆ อีก ก็ไม่ยอมทำตาม ในที่สุด นายบ้านขัดใจมาก คิดว่าจะต้องกำจัดคนพวกนี้ ก็เลยไปฟ้องทางการ ถึงชั้นกราบทูลพระราชารว่า “ข้าพระองค์เห็นโจรยกพวกพากันไป พระเจ้าข้า”

เมื่อพระราชตรัสว่า “เธอจงไปจับพวกมันมา” ก็ทำตามรับสั่ง นำตัวมณะกับพวกมา

พระราชไม่ทันได้ทรงพิจารณา ก็รับสั่งลงโทษให้ ช้างเหยียบ แต่ด้วยอำนาจเมตตาของพวกนักทำบุญ ช้างไม่ยอมเหยียบ พระราชตรังดำริว่าช้างคงเห็นคนมากไม่กล้าเหยียบ จึงทรงให้พวกนั้นนอนลง เอาเสื่อลำแพนมาปูคลุม ช้างก็ไม่เหยียบ

พระราชาทรงเอะพระทัย ทรงสอบสวน
ทราบว่าเป็นคนเหล่านี้รวมกลุ่มกันทำบุญ เช่น
เที่ยวดูแลถนนหนทาง สร้างศาลาพักตาม
ทางแยก ขุดสระน้ำ สร้างสะพานให้แก่
ประชาชน ก็ทรงชื่นชมสนับสนุน

พระราชาทรงเอะพระทัย ทรงสอบถามทราบว่า คนเหล่านี้ รวบรวมกลุ่มกันทำบุญ เช่น เทียวดูแลถนนวนนทาง สร้างศาลาพัก ขุดสระน้ำ สร้างสะพานให้แก่ประชาชน ก็ทรงชื่นชมสนับสนุน

แทนที่จะถูกหลงโทษ ก็กลับเห็นว่าพระราชาก็ได้พระราชทาน นายบ้านนั้นแหละให้เป็นคนรับใช้ของนักทำบุญ พระราชทาน ซ้ำตัวนั้นให้เป็นพาหนะของพวกเขา และทรงมอบหมู่บ้านนั้นให้ พวกเขาจัดการใช้ประโยชน์ตามแต่จะสะดวกเป็นสุข

นักทำบุญกลุ่มนี้ ได้เห็นอานิสงส์ของบุญแล้ว แถมได้ช่าง มาช่วยงานด้วย ก็ผ่องใสยิ่งนัก คิดจะทำบุญกันยิ่งขึ้นไป ก็ ปรึษางานกัน ตกลงจะสร้างศาลาพักแบบถาวรที่สี่แยก ซึ่งเป็น งานใหญ่ ต้องหาช่างมาทำด้วย

เท่าที่ทำบุญกันมา ยังไม่ได้ให้ส่วนร่วมทำบุญ (คือ “ปัตติ” ใน “ปัตติทาน” ที่แปลกันสั้นๆ ว่าให้ส่วนบุญ คือให้ส่วนร่วมใน การทำความดี) แก่เหล่าสตรี

ถึงตอนนี้เป็นงานบุญใหญ่โต พวกสตรีแม่บ้านก็เข้ามาร่วม ทำบุญด้วย สุธรรมมาเข้ามาเป็นเจ้างานสร้างศาลา สุนันทาให้ขุด สระโบกขรณี เป็นที่รมณีย์ และสุจิตราทำสวนดอกไม้ (บุปผาราม) ที่เป็นรมณีย่ออีกเช่นกัน

จะเห็นว่า ในงานบุญทั้งหมดนี้ พวกนักทำบุญมาเข้าร่วม ด้วยใจสมัครของตน เริ่มตั้งแต่หนุ่มมณะที่มีฉันทะเริ่มงานขึ้นมา เอง แล้วคนอื่นมองเห็นคุณค่าก็มีฉันทะเข้ามาร่วม เกิดเป็นการ รวมกำลังสามัคคีในการทำความดีงามบำเพ็ญประโยชน์ ถิ่นก็ เป็นที่อยู่อย่างดีเป็นที่ผาสุก คนก็อยู่ในถิ่นกันด้วยดีมีสุขสามัคคี

การทำบุญพื้นฐานนั้น เริ่มด้วยการสร้างสรรค์ชุมชน โดยเหล่าบุญกรช่วยกันจัดสรรถิ่นอาศัยที่อยู่ที่ทำการที่ทำกินให้เป็น *ถิ่นรมณีย์* ที่แต่ละคนมีชีวิตดีงามตั้งอยู่ในศีล และร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นที่คล่องสบายมั่นคงปลอดภัย อยู่ร่วมกันได้ผาสุก สวัสดิ์ มีความสุขจริงที่ไม่ต้องพึ่งพิงอบายมุข พริกพร้อมพอกแก่ การที่จะเรียกว่า มีชีวิตงาม มีสังคมดี มีธรรมชาติเป็นรมณีย์*

นี่คือหลักในพุทธพจน์ (ส.ส.๑๕/๑๔๖/๔๖) ว่า

ชนเหล่าใด ปถุสวณ ปถุกปา สร้างสะพาน (รวมทั้งจัดเรือข้ามฟาก) จัดบริการน้ำดื่ม และบึงบ่อสระน้ำ ให้ที่พักอาศัย บุญของชนเหล่านั้น ย่อมเจริญอกงาม ทั้งคืนทั้งวัน ตลอดทุกเวลา, ชนเหล่านั้น ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้เดินทางสวรรค์

เป็นอันว่า ใครทำอย่างนี้ ไม่ว่าจะปลูกป่า ทำสวน ขุดบ่อน้ำ สร้างสะพาน สร้างศาลา ให้ที่อยู่อาศัย เพื่อประโยชน์สุขแก่คนทั้งหลาย นั่นคือเป็นการทำบุญขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นงานที่ทำด้วยฉันทะโดยมุ่งจะทำชุมชนให้ดี

---

* เรื่องหนุ่มฆมาณพบกับพวก ที่เป็นคณะบุญกรผู้ได้ทำ “บุญ” มากมาย ซึ่งทำให้ถิ่นอาศัยเป็น “รมณีย์” ให้ชุมชนอยู่กันดีนี้ มีมาในหลายคัมภีร์ (ราว ๔ คัมภีร์ บอกรายละเอียดต่างกันบ้าง) แสดงว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นเรื่องราวการทำบุญที่เคยคุ้นกันมาในวัฒนธรรมของสังคมไทย เห็นว่าเป็นเรื่องดีงามสำคัญที่ถูกสืบไป โดยเฉพาะจะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่า “บุญ” ได้ชัดเจน จึงยกมาเล่าไว้ (ขอให้สังเกตคำสำคัญที่เด่นคือ “บุญ” และ “บุญกรรม” กับ “รมณีย์”) รวมแล้ว เรื่องนี้ให้คิดว่า “ชาวพุทธผู้นำทำบุญแรก คือทำดินให้เป็นรมณีย์, บุญใหญ่ชิ้นสำคัญ คือช่วยกันทำชุมชนให้อยู่กันดี”

เรื่องฆมาณพนี้ มีความสำคัญลึกลงไปอีกในทางศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย โดยเป็นแหล่งของเรื่อง *วีตรบพ* ของพระอินทร์ อันเป็นที่มาของสวนสวรรค์ทั้ง ๔ คือ จิตรลดาวัน ปารุสทวัน มีสสทวัน และนันทวัน ตลอดจนเวชยันตมหาปราสาท และหอบระชุมเทพในดาวดึงส์ที่ชื่อว่า “สุธรรมสภา/สุธรรมสภา”

เรียกหาฉันทะ บอกหนุ่มมณะให้รีบกลับมา

เรื่องมฆมาณพนี้ สมัยก่อนจัดกันเป็นงานเทศน์สำคัญ เรียกว่าวัตรบท ๗ ของพระอินทร์ แล้วอย่างไรไปๆ มาๆ ถึงเวลานี้ หายไป คนไทยเวลานี้แทบไม่มีใครรู้จัก ต้องฟื้นขึ้นมา

คนจะอยู่กันดี จะพัฒนาจิตใจ จะพัฒนาปัญญาได้ผล ก็ ต้องให้เขามีความเป็นอยู่ที่เหมาะที่ดี สร้างสรรค์จัดสรรชุมชน หมู่บ้านตั้งแต่วัตถุและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นสภาพที่เกื้อหนุนชีวิต ด้วยการทำบุญพื้นฐาน อย่างที่พวกมฆมาณพทำกันนั้น

เวลานี้ บางทีไปสอนเน้นกันอยู่ที่ศีล ๕ อยู่ๆ ยังไม่บอกให้ ทำอะไร เริ่มต้นก็ให้รักษาศีล ๕ นั้นๆ กันอยู่นั้นแหละ คิดให้ดี ศีล ๕ นั้นเป็นเรื่องของการงดการละการเว้น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลัก ทรัพย์ มีแต่ไม่ทำๆ ทั้งนั้น แล้วคุณทำอะไรละ เริ่มต้นก็ไม่ได้แต่ หยุด ได้แต่ยัง ได้แต่ละโน่นเว้นนี่ ยังไม่มีอะไรจะทำ ก็นั่งอยู่ เฉยๆ หยุดๆ เต็มวันนั่งงอไปงอมา ไม่ทำอะไรก็ได้รักษาศีล ๕

คนโบราณไม่เอาอย่างนี้ เขาเอาเรื่องที่ทำมาเริ่มต้น ไม่ใช่ เริ่มต้นด้วยการไม่ทำ อย่างเรื่องที่ได้เล่ามาแล้วนั้นแหละ เริ่มต้น มฆมาณพมีเรื่องที่จะคิดจะทำ แล้วในการทำงานนั้น เขาก็รักษาศีล กำกับตัวพร้อมไปเลย แล้วเขาไปแนะนำสั่งสอนชาวบ้าน ให้รู้จัก ทำการทำงานดำเนินชีวิตเป็นอยู่กันให้ดีนั้น ก็เอาศีล ๕ มากำกับ ว่า เมื่อคุณทำนั้นทำนี้อยู่กันอย่างนี้ ก็อย่าให้มีการเบียดเบียน กันนะ อย่าไปทำร้ายใคร ไม่ให้ละเมิดต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน ต่อ คู่ครอง ไม่พูดเท็จ ไม่กินเหล้าไม่ติดยา ศีล ๕ ก็กำกับตัวไปในการดำเนินชีวิตหรือในการเป็นอยู่ทำงานทำการของเขา

ศีล ๕ นั้นสำคัญมาก เป็นฐานที่ประกันสังคม แต่มันเป็นตัวกำกับ คือคนเขามีเรื่องจะทำอยู่แล้ว ก็ทำโดยมีศีล ๕ ไม่ใช่อยู่ๆ ก็ขึ้นต้นด้วยไม่ๆ ที่เป็นฝ่ายลบ ก็เลยไม่มีอะไรจะทำ แล้วก็ไม่ต้องทำอะไร ก็ได้แต่นั่งนิ่ง นั่งเฉย อยู่แค่นั้น แล้วก็บอกว่ามีศีล ๕

ที่ถูกคือต้องบอกเรื่องที่จะทำ ให้เขามีเรื่องที่จะทำ แล้วก็กำกับว่า คุณจะทำความดี จะทำงานทำการอะไร ก็ทำไป แต่ในการทำในการเป็นอยู่ของคุณนั้น ต้องมีศีล ๕ อย่าให้มีการเบียดเบียนกัน ให้มีเรื่องที่จะทำไว้ก่อน แล้วพอจะทำ ก็สมาทานศีล ๕ กำกับไปด้วย อย่างนี้ก็เดินหน้ากันไปได้

ในประเพณีสืบกันมาก็มีการปฏิบัตินี้ไว้เป็นสัญลักษณ์ แต่โบราณมาถือการเทศน์เป็นงานสำคัญ เพราะถึงตอนที่พระจะทำหน้าที่ของท่านที่จริงแท้ คือการให้ธรรม ไม่ว่าจะทำบุญเลี้ยงพระ เข้า-เพลอะไร ก็ไปลงท้ายที่บ้ายมีพระเทศน์ให้คนฟังธรรม

ที่นี้ ถึงตอนที่พระจะเทศน์นั้น ก็ให้สมาทานศีล ๕ ไว้ นี่คือเป็นบทนำ เป็นบุพภาค ให้ตั้งตัวไว้พร้อมที่จะรับ แต่สิ่งที่มีงูหมายจะได้จะเอา ซึ่งคิดไว้ก่อนแต่ต้นแล้ว อยู่ที่ที่จะฟังเทศน์ให้ได้ ธรรม ไม่ใช่ขอศีลรับศีลขึ้นมาลอยๆ

น่าสังเกตแถมไว้หน่อยว่า ในทำยยุคที่ยังมีเทศน์เป็นงานใหญ่นั้น ชาวบ้านมักรอฟังเทศน์โดยหวังจะได้สนุก เทศน์ดีคือเทศน์ตลก พระนักเทศน์ที่เก่งมีชื่อเสียงลือลั่นทั่วไป นิมนต์มาจากไกลๆ คือเทศน์ได้ตลกคนฮาจนตกขอบศาลา ยุคนักเทศน์ดังผ่านไป คนไทยก็ยังเด่นกันอยู่ที่เสียงเฮฮา ธรรมไม่เอา ชอบแต่เหล้ากับจะได้เฮฮา น่าจะชวนกันแก้ไขพัฒนาให้พ้นไปเสียที

เอาละนะ วันนี้ก็เลยมาย้ำเรื่องนี้ไว้ เป็นอันว่ามาชำระสะสางกันใหม่ ให้การสอนธรรมปฏิบัติธรรมเป็นระบบมีลำดับที่ชัดเจน ให้เข้าที่เข้าทางกันหน่อย ประสานให้เข้าระบบที่ครบเป็นองค์รวมของจุดหมาย หรือประโยชน์ คืออรรถะทั้ง ๓

เวลานี้ต้องทันกระแสนิยมความเจริญของยุคสมัย ถ้าปฏิบัติจัดการอะไรๆ ไปโดยไม่รู้เท่าทัน ก็จะทำให้เกิดความแปลกแยกและสภาพกะพริ่งกะพริ้ว ขาดๆ เกินๆ เสียระบบที่นั่นที่นี้ อย่างในเรื่องที่เรียกกันว่าการปฏิบัติธรรม ซึ่งควรจะพูดไว้หน่อย

ขอเล่าเรื่องย้อนอดีตนิดหน่อย ในเมืองไทยเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่นั้น คนไทยตื่นความเจริญของอารยประเทศในแดนตะวันตก ถึงขั้นแปลกแยกกับตัวเอง เอาแค่ว่า พ.ศ. ๒๕๐๐ เวลานั้นคนไทยถึงกับดูถูกความเป็นไทย ดูถูกวัฒนธรรมไทย และหันหลังให้พระพุทธศาสนา เวลานั้น คำว่า สมภาสิ กรรณฐาน สมณะ วิปัสสนา ออย่าพูด เขาจะยิ้มเยาะ ดูถูกว่าคร่ำครึมงาย

ต่อมาไม่นาน ที่เมืองฝรั่งเศส โดยเฉพาะในอเมริกา เกิดกระแสสวนทางวัฒนธรรม โดยคนหนุ่มสาว คนรุ่นใหม่ที่นั่นหันไปต่อต้านความเจริญแบบวัตถุนิยมและสถาบันแบบแผนในสังคมของเขาเอง และหันมาหาศาสนาตะวันออก เกิดเป็นกระแสนิยมสมาธิ สมาทานโยคะ เป็นต้น ตั้งแต่คนรุ่นปี๊ด ยุคฮิปปี้ มาจนถึงนิวเอจ (New Age) พาให้คนไทยสมัยใหม่หันกลับมาชื่นชมชอบสมาธิเป็นต้นตามไปด้วย

กระแสนิยมสมัยใหม่นี้ มีส่วนอยู่ไม่น้อยที่ทำให้คนไทยในเมืองที่มีความเจริญ คนร่ำรวย คนชั้นกลางผู้มีอันจะกิน นิยมสมาธิสืบกันมาถึงเวลานี้

กว่าศตวรรษแล้ว เมื่อสังคมไทยหันไป
หาความเจริญแบบสมัยใหม่ คนไทย
หลงใหลความเจริญแบบตะวันตก ตื่น
วิทยาศาสตร์ มองเห็นเมืองไทยล้ำหลัง
อะไรที่เป็นของฝรั่งจึงเป็นสากล

คนไทยหันหลังให้วัฒนธรรมไทยและ
พระพุทธศาสนา หันหน้าไปรอรับและ
เลียนแบบตะวันตก

แล้วก็ทำให้พระให้วัดจัดตั้งสำนักใหม่ๆ ที่ถึงเวลานี้เรียกว่า สำนักปฏิบัติธรรม (ก่อนเข้าสมัยใหม่นี้ เรียกตรงตามเรื่องว่า สำนักกรรมฐานบ้าง สำนักวิปัสสนาบ้าง) ขึ้นมารับสนองความต้องการของคนที่มีคนเมืองคนกรุงเหล่านี้ ซึ่งบางที่ก็มาหาสมาธิ ในเชิงหาความสุขสงบหลบทุกข์หรือพักใจอะไรอย่างนี้ สำนักปฏิบัติธรรมนั้นเกิดมีผุดกันขึ้นมามากมาย ทั้งใกล้เมือง และบ้านนอก

กระแสนิยมการปฏิบัติธรรมแบบสมัยใหม่นี้ ก็มีความดีอยู่มาก แต่กระแสใหม่สายนอกที่เข้ามานั้น ไม่ได้ประสานกลมกลืนหรือบูรณาการเข้าในระบบการนับถือปฏิบัติพระพุทธศาสนาของสังคมไทยที่สืบทอดกันมา แต่กลายเป็นส่วนที่เด่นนำแบบเป็นส่วนต่าง ขณะที่ในสายประเพณีที่สืบทอดมา พุดตามคำของคนไทยที่ปนกันมานานแล้วว่าพระพุทธศาสนาเสื่อม

ที่ว่าเป็นเมื่อดูที่ส่วนใหญ่ ก็คือพระพุทธศาสนาพื้นบ้าน ที่เห็นทั่วไปในชนบท แทบจะเหลือแต่ประเพณีและพิธีกรรม แม้แต่สุราและการพนันก็เข้าไปได้ง่ายๆ ถึงในงานในลานวัด เมื่อมีการจัดตั้งสำนักกรรมฐาน สำนักวิปัสสนา ในชื่อใหม่ว่าสำนักปฏิบัติธรรม คนพื้นถิ่นชาวบ้านซึ่งมีความรู้เข้าใจหลักธรรมเลือนรางลงไปแล้ว ก็มีความรู้สึกแปลกแยกกับการปฏิบัติธรรม

ในพื้นที่ชนบททั่วไปของไทยนี้ ตั้งแต่ก่อนมา กว่าศตวรรษแล้ว เมื่อสังคมไทยหันไปหาความเจริญแบบสมัยใหม่ คนไทยหลงใหลความเจริญแบบตะวันตก ตื่นวิทยาศาสตร์ มองเห็นเมืองไทยล้าหลัง อะไรที่เป็นของฝรั่งจึงเป็นสากล คนไทยหันหลังให้วัฒนธรรมไทยและพระพุทธศาสนา หันหน้าไปรอรับและเลียนแบบตะวันตก

แม้แต่ประเพณีบวชเรียน ที่เป็นส่วน
แก่นสารของพระพุทธศาสนาแบบไทย
สำหรับสร้างบัณฑิตผู้นำชุมชนอย่างนาย
มฆะ ก็เลอะเลือนจนแทบจะหายไปจาก
แผ่นดินไทย แล้วชาวบ้านก็อยู่กันแค่
ประเพณีพิธีกรรม

คนเมืองคนกรุงหันหน้าไปเมืองนอก คนบ้านนอกหันหน้าไปเมืองกรุง มุ่งไปหาสวรรค์ในเมืองที่แพรวพราวด้วยแสงสี ชาวบ้านเปลี่ยนวิถีชีวิต แข่งกันหาเงินให้ลูกหลานได้บันได การศึกษาศสมัยใหม่ไปเล่าเรียนและหางานทำให้มีความก้าวหน้าในเมืองในกรุง ในแนวทางนี้ แม้แต่ชาวชนบทก็ห่างเหินวัดออกไป และไม่น้อยก็ถึงกับหันหลังให้วัด

ฝ่ายวัดก็ตื่นรนเพื่ออยู่รอด ในสังคมสมัยใหม่นี้ เงินตราคือความอยู่รอดและคือศักดิ์ศรีความเจริญก้าวหน้า วัดมากมายที่น่าเห็นใจ แต่สังคมก็ไม่รู้ ผู้คนก็ไม่เข้าใจ พระต้องหันไปหาทางมีรายได้ จัดงานจัดพิธี และก่อสร้างรูปธรรมใหญ่โต วัดเห็นห่างจากจนหลงลืมหน้าที่แท้จริงของตัวเอง ไปๆ มาๆ พระและวัดก็ไม่ได้เอาใจใส่ดูแลศีลคุณและธรรมของชาวบ้าน ไม่ใส่ใจในหน้าที่ให้ธรรม

ชาวบ้านก็ไปตามกระแสนิยมความเจริญของยุคสมัยและถูกบีบรัดด้วยระบบสังคมสมัยใหม่ วัดกับบ้านห่างเหินกันไป เนื้อหาสารธรรมที่จะเข้าใจถึง ซึ่งยังพยายามก้าวกันอยู่ ก็เล็กรา

แม้แต่ประเพณีบวชเรียน ที่เป็นส่วนแก่นสารของพระพุทธศาสนาแบบไทย สำหรับสร้างบัณฑิตผู้นำชุมชนอย่างนายวมะก็เลอะเลือนจนแทบจะหายไปจากแผ่นดินไทย แล้วชาวบ้านก็อยู่กันแค่ประเพณีพิธีกรรมอย่างที่ว่า เกิดเป็นสภาพพุทธศาสนาของคนไทยที่รอดได้แต่รูปแบบ แทบจะเหลือแต่เปลือก

เมื่อกระแสใหม่เข้ามาในถิ่น มีสำนักปฏิบัติธรรม เขาพูดกันว่าคนมาปฏิบัติธรรมที่นั่น ชาวบ้านหมดภูมิพื้นฐานทางธรรมไปแล้ว ยากที่จะรู้เข้าใจว่า ที่จริงนั้น การปฏิบัติธรรมก็คือคำสามัญธรรมดากๆ นี้เอง

ปฏิบัติธรรม ก็คือเอาธรรมมาปฏิบัติ
เอาธรรมมาใช้มาทำตามในการเป็นอยู่
ดำเนินชีวิต ทำกิจการงาน ทำมาหากิน
ตั้งแต่ในบ้าน พ่อแม่จะเลี้ยงดูลูกให้ดีอย่างไร
ลูกที่ดีเป็นอย่างไร สามมี-ภรรยาอยู่กัน
อย่างไรดี คุณครูดีทำหน้าที่อย่างไร นักเรียน
ทำอย่างไรจะเก่งจะดี เพื่อนบ้านที่ดี
ข้าราชการที่ดี พลเมืองดีเป็นอย่างไร...

แท้จริงนั้น ปฏิบัติธรรม ก็คือเอาธรรมมาปฏิบัติ เอาธรรมมาใช้มาทำตามในการเป็นอยู่ ดำเนินชีวิต ทำกิจการงาน ทำมาหากิน ตั้งแต่ในบ้าน พ่อแม่จะเลี้ยงดูลูกให้ดีอย่างไร ลูกที่ดีเป็นอย่างไร สามเณรจะอยู่กันอย่างไรดี คุณครูดีทำหน้าที่อย่างไร นักเรียนทำอย่างไรจะเก่งจะดี เพื่อนบ้านที่ดี ชั่วราชการที่ดี พลเมืองดีเป็นอย่างไร ฯลฯ ลึกเข้าไปในแต่ละคน ให้มีจิตใจที่ดี มีความเพียร มีสติ มีสมาธิ จะพัฒนาปัญญา ใช้ปัญญาแก้ปัญหา และคิดการสร้างสรรค์อย่างไร ทั้งหมดนี้คือการปฏิบัติธรรมทั้งนั้น

ที่นี้ ที่เขาตั้งชื่อเป็น “สำนักปฏิบัติธรรม” นั้น เป็นการพูดจำเพาะความหมายแบบรู้กัน คือต้องการบอกว่าเป็นสำนักที่ให้คนมาฝึกปฏิบัติธรรมในระดับจิตใจระดับปัญญา หรือฝึกสมาธิฝึกวิปัสสนา ซึ่งเป็นขั้นที่ควรมีที่มีเวลามีกระบวนการปฏิบัติจริงจัง ก็จึงตั้งเป็นสำนักขึ้นมา และชื่อนั้นถ้าจะพูดจะเขียนเต็มๆ ก็จะยืดยาวเรียกยาก ก็ทำให้สั้นหน่อย อย่างรู้กัน เหมือนมีวงเล็บต่อทำว่า “สำนักปฏิบัติธรรม (ชั้นสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา)”

ไม่ใช่ว่าปฏิบัติธรรมคือต้องไปทำอะไร อย่างในสำนักนั้นนี่คือความรู้ความหมายที่จะต้องให้ชาวบ้านรู้เข้าใจด้วย

แต่ที่นี้ เพราะความแปลกแยกกัน ไม่รู้ไม่เข้าใจกันให้ชัด พอมีสำนักปฏิบัติธรรมขึ้นมาในถิ่น หรือใกล้ถิ่น ชาวบ้านไม่รู้ไม่เข้าใจอยู่แล้วว่าปฏิบัติธรรมคืออะไร ครั้นได้ยินได้เห็นความเป็นไปในสำนักปฏิบัติธรรมนั้น ก็นึกว่า อ้อ ปฏิบัติธรรมคืออย่างนั้น ต้องไปเข้าพักในที่อย่างนั้น แต่งตัวอย่างนั้น กินนอนเป็นอยู่เดินยืนนั่งทำอะไร อย่างนั้น เราอยู่บ้านนี้ไม่เกี่ยวอะไรกับการปฏิบัติธรรม เราไม่ต้องปฏิบัติธรรม

แล้วชาวบ้านก็อยู่กับพุทธศาสนาไปตามประเพณีพิธีกรรมต่อไป อย่างนี้ไม่เข้าพระพุทธรูปศาสนาก็หมดฐาน

ถ้าในวัดเพลินกันไปอยู่ในความประมาท ทั้งที่อยู่ในชนบทห่างไกล บางที่ตั้งสำนักแล้ว พระมัวว่ต้อนรับคนชั้นกลาง คนมั่งมีจากในเมืองในกรุง แม้จะดีในด้านหนึ่งดังที่ว่า แต่กลายเป็นพระพุทธรูปศาสนาแบบแยกส่วน เกิดความแปลกแยกอย่างที่ว่าแล้ว

กลายเป็นว่าวัดทิ้งคนพื้นถิ่น ชาวบ้านชาวไร่ชาวนาแปลกแยกออกไปจากพระพุทธรูปศาสนา ทั้งที่ว่า แท้จริงนั้น พื้นฐานที่แท้จริงก็คือชุมชนทุกแห่งโดยเฉพาะในชนบท นั่นคือฐานแท้ที่พระจะต้องให้เขาเจริญงอกงามปฏิบัติธรรมให้ได้ในชีวิตประจำวัน นี่คือพระลี้มมฆมาณพ ลี้มชาวบ้านชาวไร่ชาวนาในชนบท ซึ่งควรถือว่าเป็นเจ้าของวัดตัวจริงที่จะต้องเอาใจใส่

(สำหรับสำนักปฏิบัติธรรมบางแห่ง ที่เอาใจใส่ชุมชนท้องถิ่นด้วย โดยมีการจัดกิจกรรมจัดสอนธรรมในระดับปริญญาตรีแม่เด็กนักเรียนและแก่ชาวชุมชน ก็ควรอนุโมทนา และก็ควรย้ำกันว่า ปฏิบัติธรรมไม่ใช่แค่ได้ไปพักใจ แต่ต้องให้มีผลออกมาเป็นจริงในชีวิตที่เป็นอยู่ประจำวัน หรือเป็นวิถีชีวิตวิถีสังคม)

เป็นอันว่า คนพื้นบ้านในไร่นาคคนในป่าเขาแดนดงพงไพรนี้ พระอย่าลี้ม วัดอย่าทิ้งเขา ถึงเวลาต้องกลับไปเอาใจใส่ ต้องส่งข่าวบอกให้มฆมาณพกลับมาใหม่ มิฉะนั้นก็มีแต่จะพัง จะหมดไป

ดูกันเถิด ชาวบ้านเดี๋ยวนี้เป็นอย่างไร เมื่อกี้นี้เล่าให้โยมที่มาพบฟังทีหนึ่งแล้ว ในถิ่นบ้านนอก ตามหมู่บ้าน บางที่มีภูเขาอยู่หลังหมู่บ้าน เวลานั้นถึงภูเขา ชาวบ้านนี่อย่างไร

ตามที่ได้เห็นมานานักและหลายถิ่นแล้ว คนถิ่นชาวบ้าน
นั้น เขามองขึ้นไปบนภูเขา โดยคิดว่ามีอะไรจะให้เราเอามากินมา
เสพได้บ้าง มีไหมกระต่ายป่า ไก่ป่า ที่จะไปยิงเอามาต้มมาแกง
กิน มีไหมต้นไม้ต้นไม้นี้ที่จะไปตัดเอามาทำฟืน คิดแต่จะไป
หาไปเอามาให้ตัวได้เสพได้กิน มองแต่ในแง่ที่จะเอา แล้วก็ไปทำ
ร้ายไปทำลาย ไม่มองในทางที่จะสร้างสรรค์

อย่างนี้พูดให้สั้นว่ามองแบบตัณหา ไม่มองอย่างนายมณะ
ซึ่งมองในแง่ที่จะทำ จะสร้างสรรค์ ที่พูดสั้นๆ ว่ามองแบบฉันทะ

มฆมาณพนั้นมองอะไรๆ ด้วยฉันทะ ไม่ว่าจะเห็นจะพบ
อะไร ก็อยากทำให้มันดี ให้มันงาม ให้มันหมดจดสดใสเต็มเปี่ยม
สมบูรณ์ ไปพบที่ไหนสกปรกรกรุงรัง ก็จะต้องทำให้สะอาด
เรียบร้อยน่าดู อย่างที่ว่าให้เป็นรมณีย์ ที่ไหนขรุขระเป็นหลุมเป็น
บ่อ ก็อยากทำให้มันราบให้มันเรียบให้มันน่าอยู่ดูดี เป็นรมณีย์

คนมีฉันทะนั้น พอมองขึ้นไปบนเขาหลังหมู่บ้าน ก็คิดว่า
เออ... เขาถูกนี้อยู่หลังหมู่บ้านเรา เป็นจุดเด่น เป็นภาพ เป็นที่
แสดงลักษณะของถิ่น เราจะทำให้บนเขานี้มีต้นไม้ขึ้นกันเขียวขจี
ให้เขานี้มีป่างาม ให้ถิ่นนี้ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ แล้วต่อไปในระยะ
ยาวมันจะได้เป็นแหล่งอาหารของพวกเขาด้วย เราจะทำให้มัน
เป็นรมณีย์ เป็นที่รื่นรมย์

แล้วเราจะไปจัดบริเวณสร้างที่พบปะสังสรรค์ ที่ทำกิจกรรม
ดีๆ ของเด็กของผู้ใหญ่ ทำเขาถูกนี้ให้เป็นศักดิ์ศรี เป็นที่น่าภูมิใจ
คนต่างถิ่นมาที่นี้ พอมองไปทางหลังหมู่บ้าน แลเห็นภูเขา ก็จะได้
ชื่นชม มองเห็นหมู่บ้านเขียวขจีงดงามน่ารื่นรมย์ เป็นที่ต้อนรับให้
เขาสดชื่นมีความสุข ชุมชนของเราก็มีเกียรติมีคุณค่าที่น่าภูมิใจ

คนมีฉันทะนั้น พอมองขึ้นไปบนเขา
หลังหมู่บ้าน ก็คิดว่า เออ... เราจะทำให้
บนเขานี้มีต้นไม้ขึ้นกันเขียวขจี ให้เขานี้มี
ป่างาม ให้ถิ่นนี้ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์...

เราจะทำให้มันเป็นรมณีย์ เป็นที่
รื่นรมย์

นี่คือเข้าหลักกรรมณีย์อย่างที่ว่าข้างต้น

ถ้าชาวบ้านมองเขาหลังบ้านด้วยฉันทะ ก็จักคิดอย่างที่ว่า
นี่ คือมองดูด้วยใจที่อยากทำให้มันดี อยากให้มันหมดจดสดใส
ทำอย่างไรจะให้มันงามสะพรั่งอุดมสมบูรณ์ แล้วต่อไปไม่ซ้ำเลย
สภาพถิ่น สิ่งแวดล้อมจะเปลี่ยนเป็นดี เป็นที่งดงามไปหมด

เขานั่นที่เคยแล้ง มีแต่ต้นไม้แห้งๆ ก็จักกลายเป็นที่สดชื่น
มีต้นไม้เขียวขจี มีดอกมีผล ใต้ร่มไม้ก็มีสัตว์มาพักอาศัย เป็นที่
เหมาะสำหรับให้คนไปจัดกิจกรรมดีๆ ไปพักผ่อนหย่อนใจก็ได้

นี่แหละ ถ้ารู้จักฉันทะที่พระย้าสอนไว้ ก็เลิกพูดถึงตัณหา
ได้ มาฝึกกันตั้งแต่ลูกเล็กเด็กแดง ชักชวนชี้แนะทางให้เขาคิด
ในแบบที่เรียกว่าคิดสร้างสรรค์ เรียกให้สั้นก็คือมีฉันทะ พอฉันทะ
มา ตัณหาหาย ปัญหาหมด ที่นี้ก็ได้รับความละ ปัญญาก็มาพา
ก้าวหน้ากันไปในการสร้างสรรค์และมีความสุข

ฉะนั้น ที่พูดมานี้ โยงกันหมด มาลงที่ “ฉันทะ”

ฉันทะเป็นจุดเริ่ม เป็นต้นทาง เป็นตัวนำหน้าให้ก้าวไปใน
ความดีงาม ความงอกงาม ในความเจริญพัฒนา

เวลานี้ คนไทยทุกๆ ไป ทำท่าว่า ไม่ว่าจะมองอะไร ก็มอง
ด้วยตัณหากันไปหมด คิดแต่จะเสพ ไม่คิดจะสรรค์ จะเอาทำ
เดียว มองไปบนภูเขา ก็จักเอาโนนจะเอาเนี้ มันมีอะไรให้เราเอา

ต่อไปนี้ ต้องเปลี่ยนใจใส่แนวคิดกันใหม่ ให้ชาวบ้านมอง
ขึ้นไปบนภูเขา พร้อมด้วยความนึกคิดว่า ทำอย่างไรจะให้
มันดีมันงามอย่างนั้นๆ ให้มันสะอาดร่มรื่น มีต้นไม้อุดมสมบูรณ์
อะไรต่างๆ อย่างนี้ ให้ฉันทะเด่นขึ้นมา

คนพื้นบ้านชาวไร่ชาวนาป่าเขาชาว
ชนบท ทิวทั้งหมด จะต้องได้เข้ามาในการ
ปฏิบัติธรรม ตั้งแต่ทำบุญพื้นฐาน ด้วยการ
ทำหมู่บ้านให้เป็นรมณีย์ ให้ชุมชนมีคุณภาพ
ชีวิตที่จะอยู่กันดี พร้อมทั้งจะเจริญงอกงาม
ก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้น

ต่อไปนี่ ต้องปลูกต้องปลุกฉันท์ให้ได้ แล้วก็สร้างนัก
ทำบุญ เป็นบุญกรแบบมฆมาณพขึ้นมา พระต้องสอนธรรมะให้
ประสานบรรจบครบตลอดทุกระดับให้เป็นองค์รวมที่สมบูรณ์
ไม่ให้กะพ่องกะแพ่ง

ต้องให้ได้อัตตะ คือจุดหมายหรือประโยชน์ ครบตลอดทั้ง
๓ ระดับ จะเน้นสัมปราย (เรื่องจิตใจที่เลยตาเห็น) ไปถึงปรมัตถ์
(เรื่องปัญญาสูงสุด) ก็ไม่ว่า แต่ต้องไม่ทิ้งพื้นฐานคือทิวฐัมม (เรื่องกินอยู่ สุขภาพ เงินทอง งานการ ครอบครัว สังคม ที่ตาเห็น)

ธรรมพื้นฐาน ต้องให้ถึงชาวบ้าน ที่สมัยก่อนเขาเรียกว่า
รากหญ้า แต่สมัยนี้จะเรียกอะไรก็แล้วแต่ คือคนพื้นบ้านชาวไร่
ชาวนาป่าเขาชาวชนบท ทั่วทั้งหมด จะต้องได้เข้ามาในการ
ปฏิบัติธรรม ตั้งแต่ทำบุญพื้นฐาน ด้วยการทำหมู่บ้านให้เป็น
รมณีย์ ให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่จะอยู่กันดี พร้อมทั้งจะเจริญอก
งามก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมสูงขึ้น

พระพุทธเจ้าตรัสข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์ชาวบ้านไว้ใน
สิงคาลกสูตร ว่าด้วยทิวฐัมมิกัตถ์ (ประโยชน์ตาเห็น) เป็นคิหิปฏิบัติ
(ข้อปฏิบัติของคฤหัสถ์) เน้นให้ได้หลักการสงเคราะห์ (สังคหัตถุ ๔)
แล้วก็ก้าวกันขึ้นไปให้ได้ครบมงคล ๓๘ ก็จะต่อกับสัมปรายิกัตถ์
จนถึงปรมัตถ์ได้หมด

ชีวิตของชาวบ้านนั้นเน้นที่เรื่องของประโยชน์ตาเห็น เรื่อง
เงินทอง ทรัพย์สิน สุขภาพ อาชีพการงาน ยศ เกียรติ ไม้ตรี ชีวิต
ครอบครัว การอยู่ร่วมกันดีในสังคม อะไรต่างๆ เหล่านี้
พระพุทธเจ้าทรงเน้นให้คฤหัสถ์เอาใจใส่เป็นฐานที่ตั้งตัวตั้งต้น

แล้วจึงมาที่สัมปรายิกัตถ์ (ประโยชน์ภายนอก เรื่องทางจิตใจลึก ล้ำเลยตาเห็น) และปรมัตถ์ (ประโยชน์อย่างยิ่งที่สำเร็จด้วยปัญญา บริสุทธิ์)

ต้องให้ชาวบ้านได้ปฏิฐัมมิกัตถ์ ประโยชน์ขั้นตาเห็นเป็น พื้นฐาน เมื่อเขาพร้อม เขามีคุณภาพชีวิตดี ก็ให้มีความเจริญอก กงามทางจิตใจ แล้วขั้นให้ถึงปัญญา ก็จะได้ครบจบสมบูรณ์

แต่เวลานี้ แทนที่จะเอาอย่างนั้น พระไม่น้อยจะมัววุ่นอยู่ กับการสนองความต้องการทางจิตใจเชิงลึก ของคนกลุ่มหนึ่ง ระดับเดียว และพาให้ชาวบ้านแปลกแยกจากธรรมะดังที่ว่า

เอาละ วันนี้ว่าไปวามาเลยพูดเสียยืดยาว นี่แหละอยากจะ เน้นเรื่องฉันทะ เรื่องธรรมะของชาวบ้าน เรื่องทำบุญพื้นฐาน ทำ หมู่บ้านของเราให้อยู่กันดี ขั้นนี้ให้ได้เกิด

สังคมไทยนี้ต้องปรับทิศทางการันใหม่ ถ้ามัวจมกันอยู่ใน กระแสตัณหา ก็จะล่มสลาย ต้องสร้างกระแสฉันทะขึ้นมาพาเข้า ในทางให้ได้ แล้วการสร้างสรรคก็จะเริ่มต้น แล้วการทำบุญที่ ถูกต้องก็จะมา

การทำบุญที่ถูกต้อง คือเบื้องต้นของการปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมที่เต็มระบบครบองค์รวมก็จะได้ผลสมบูรณ์

เกณฑ์ต่ำสุดของถินรมณีย์ คือ มีน้ำอูตม ร่มรื่นด้วยพฤกษา

ถินอาศัย หมู่บ้าน วัตวาอาราม (โรงเรียน และสถานศึกษา) ที่มี
คุณสมบัติถูกต้อง เป็น “รมณีย์” มีองค์ประกอบ ๔ ประการ

๑. ร่มไม้และสายน้ำ ข้อนี้ถือเป็นแก่นยืนพื้น เรียกได้ว่าเป็น
เกณฑ์จำเป็นต่ำสุดของความเป็นรมณีย์ (นายทกสมบัติ = “นายา -
ร่มเงา + อุทก - น้ำ”)

อย่างอุรุเวลาเสนานิคม ที่พระพุทธเจ้าตกลงพระทัยใช้เป็นที
ทรงบำเพ็ญเพียร เป็นที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ทรงบรรยายไว้ว่า
“มีไพร่สวนที่ร่มรื่น น้ำขึ้นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ”

สถานรมณีย์บางแห่งท่านบรรยายไว้ว่า “สระโบกขรณี มีน้ำใส
น้ำมีรสอร่อย เย็นชื่น สะอาด สะท้อนแสงระยิบระยับตา มีทำนน้ำเรียบงาม
นำความรื่นรมย์ ตกต้นด้วยรุกขชาตินานาชนิดแผ่คลุมให้ร่มเงา”

แต่ไม่ว่าจะวิจิตรงดงามอย่างไร ก็คือ มีน้ำอูตม มีร่มไม้ให้พักพิง

๒. ถินที่ทำเลงาม คือ มีพื้นที่ บริเวณ ผืนแผ่นดิน ที่สะอาด
สดใส ไร้ขยะ ไม่รกรุงรัง เรียบร้อย ราบรื่น เดินง่าย ปลอดภัย สบาย
ตา ชวนให้ทัศนศึกษา น้ำชื่นชม อย่างอุรุเวลาที่ว่ามีชายน้ำราบเรียบ
(ภูมิภาคสมบัติ)

บางแห่งท่านบรรยายไว้ว่า มีหาดหรือผืนทรายแผ่ไปเป็น
ลานกว้างไกล เหมือนปูด้วยแผ่นเงินหรือลาดด้วยแผ่นทอง ข้อนี้
ขยายโยงต่อไปถึงสายลม แสงแดด ท้องฟ้า รวมถึงว่า ยามราตรี
มีดวงจันทร์กระจ่างฟ้า นภาแจ่มใส ไร้ธุลีและหมอกควัน

๓. **คมนาคมติ** เช่นว่า ไม่ไกลเกินไป ไม่ไกลเกินไป เดินทางไปมาได้สะดวกปลอดภัย (*คมนาคมนสมบัติ*)

๔. **มีแต่คนเป็นมิตร** ปลอดภัยคนร้าย มีคนดี คนเป็นมิตร มีไมตรี มีคนที่พึ่งพาอาศัยได้ ที่จะให้ความรู้ความเข้าใจ เฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับพระสงฆ์ ก็ต้องเป็นที่สงบสงัด ไม่แออัด ไม่พลุกพล่านจอแจ ควรแก่การแสวงวิเวก (*บุคคผลสมบัติ*)

ถิ่นอาศัย ได้แก่ ที่อยู่ สถานที่ทำกิจกรรมการงาน ภาวะสิ่งแวดล้อม เป็นฐาน เป็นที่ตั้ง เป็นที่รองรับความเป็นอยู่ การพัฒนาชีวิต การเลี้ยงชีพ การประกอบกิจการงาน ตลอดจนการเสวยสุขผจญทุกข์ของมนุษย์ รวมทั้งการที่ชีวิตจะเริ่มต้นและสิ้นสุด คือเกิดจนถึงตาย

ถิ่นอาศัยเป็นจุดเชื่อมต่อกับโลกของมนุษย์ เข้ากับโลกของธรรมชาติที่รองรับโอบอุ้มโลกมนุษย์นั้น จึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง ที่มนุษย์จะต้องอนุรักษ์สภาพรมณีย์นี้ไว้ และในขั้นพื้นฐาน ควรให้มนุษย์มีความสุขอยู่ที่ธรรมชาติในสภาพรมณีย์

พระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญของถิ่นที่อาศัยมาก การสรร (เลือกสรร-จัดสรร) และสรรค์ (สร้างสรรค์) ถิ่นที่อาศัยให้เป็นรมณีย์ ที่สดชื่น รื่นรมย์ ชุบชูชีวิต ชื่นกายชูใจ เป็นหลักพื้นฐานรวมอยู่ในหลักการใหญ่ข้อแรก ของระบบการพัฒนา มนุษย์ คือในข้อ กายภาวนา

(*กายภาวนา = การพัฒนาผัสสทวารกาย* คือ พัฒนาร่างกาย ซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งช่องทางรับรู้ติดต่อสื่อสารกับโลกหรือสิ่งแวดล้อม อันได้แก่ระบบแห่งอินทรีย์ทั้งหลาย คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส ด้วย*อินทรีย์สังวร* โดยรับรู้ติดต่อสื่อสารอย่างมีสติ ให้ได้ผลดี)